

СОЦІАЛЬНІ ЦІННОСТІ ХРИСТІЯНСТВА

У вітчизняній науковій і суспільній думці інтерес до релігії як нової світоглядної парадигми дуже високий. В даний час, при дослідженні ролі релігії в громадському житті постає проблема виділення і вивчення аксіологічних основ релігії – яку роль мають релігійні цінності для індивіда і суспільства, які зміни в релігійній структурі цінностей відбуваються.

У сучасному українському релігієзнавстві категорія цінності використовується часто, в основному, при розгляді стану духовності суспільства. У працях вітчизняних релігієзнавців (Бучма О., Чупрій Л., Свистунов С., Дудина-Вовчок Н.) піднімаються питання, пов'язані з соціально-ціннісною проблематикою: вплив релігійних цінностей на розвиток духовності людини і суспільства, моральні основи становлення сучасного українського суспільства. В дисертаційному дослідженні В.Сергійко розглядаються соціально-етичне вчення християнства, його конфесійні особливості та тенденції розвитку. Основою наукового дослідження цінностей християнства є теоретико-методологічний аналіз ролі

релігійного духовного фактора в суспільних процесах, який найбільш повно презентований у працях сучасних філософів і релігієзнавців А.Колодного, Л.Филипович, П.Яроцького, А.Чернія, А.Глушака, В.Пашенка, П.Сауха, М.Бабія. Не зважаючи на достатньо поширений інтерес до релігійно-ціннісної проблематики сучасних дослідників, все ж релігійні цінності як чинник соціальних процесів опрацьовані недостатньо. Переважно акцентується увага на морально-етичній складовій релігійних цінностей. Проте вплив релігійних цінностей на суспільство є значно ширшим і складнішим, тому й потребує більш ґрунтового наукового розгляду.

У статті розглядається християнське розуміння соціальних цінностей, з'ясовується, який соціальний зміст вкладає християнське вчення в сучасну ціннісну парадигму.

Духовні цінності можуть бути потужною силою, яка впливає на стан соціуму. Ще М.Вебер, виявляючи взаємозв'язки соціальної організації і релігійних цінностей, називав релігію

складовою частиною соціального процесу. Він стверджував необхідність вбачати взаємозв'язок між етичними принципами, релігійними віруваннями, правовими нормами, економічною й політичною діяльністю.

Історично християнські цінності допомагали стабілізувати суспільство й поставали складовою частиною соціального процесу, який сприяв змінам у суспільстві. При цьому роль християнських цінностей у соціальних процесах пов'язана з самим характером і змістом цих змін. У свою чергу, сам зміст цінностей християнства схильний до змін у залежності від історичних, політичних, економічних та інших умов. У межах загальної ціннісної системи християнство висувало цінності соціального змісту, у яких відображалися потреби суспільства і втілювались ідеали суспільного розвитку.

Становлення соціально-етичної доктрини в рамках християнства відбувалося від початку його зародження і поширення. Ще апостолом Павлом був сформульований своєрідний соціально-етичний кодекс (Рим., 13: 1-9), у якому були висунуті положення про ставлення християн до світської влади, до держави, її структурних установ. В працях "отців церкви" (І.Золотоустого, Тертуліана, Августина та ін.) розглядалися економічні та соціальні питання, зокрема феномен бідності й багатства, власності й праці, давалася моральна оцінка щодо нагромадження і використання матеріальних благ. Т.Аквінський, наприклад, вважав природне право запорукою соціально-політичного і економічного "порядку" у всякому суспільстві.

Етика раннього протестантизму піднесла до рангу "морального обов'язку" продуктивність праці, підприємницький успіх, внесла розуміння професії як відповіді на "заклик Бога", ствердила необхідність її постійного вдосконалення. В протестантській теології пошук цінностей відбувався в напрямку їх пристосування до постійних змін суспільних умов. Протестантська теологія орієнтувалася на

все більшу модернізацію ціннісних положень традиційного християнства, адаптуючись до нових реалій суспільного й соціально-економічного життя.

У сучасному католицькому вченні відбувається зміна співвідношення цінностей практичного, активного життя і духовного, контемплативного у бік все більшого визнання першого. Ж.Марітен пише, що християнство не заперечує автономності й цінності практичної діяльності людини і її результатів – світської культури, а тільки вимагає підпорядкувати її християнській культурі, ідеалу вічного життя [3, с. 28].

Зростання ролі соціальних цінностей у загальній ціннісній парадигмі католицизму простежується у працях римських пап. Так, папа Іоанн XXIII став на позицію "відкритості церкви світу", підтриманої цілим рядом католицьких філософів і теологів, зокрема, Г.фон Бальтазаром, М.Шеню, С.Вайлем та ін. Вони твердять, що в християнській аксіології поряд із надприродними цінностями існують природні цінності: істина, добро, краса, свобода, гідність людини, соціальна справедливість. Релігійні цінності не можуть виключати або нівелювати природні цінності, а повинні їх доповнювати й удосконалювати. Проте, вони вбачають у сучасній культурі з її економічними, соціальними й інтелектуальними цінностями обмеженість і недостатність через занепад емоційної, духовної і моральної складової. Головним завданням церкви вони вважають необхідність повернути культурі втрачений нею духовний вимір, внести в різноманітні сфери суспільного життя духовні цінності, осмисленість.

Інтенсивна модернізація католицької церкви, оновлення її доктрини відбулися в періоди понтифікатів Івана XXIII і Павла VI, що проходили під гаслом "Аджорнаменто" (оновлення, осучаснення, повернення обличчям до світу Католицької церкви). Під час понтифікату Івана Павла II вчення церкви активно здійснює пошук нових відповідей на запити часу і зміну свідомості людей в контексті комплексного вивчення

проблем суспільства і людини. Домінуюче місце в останніх опрацюваннях соціально-етичної доктрини католицизму посідають категорії “співучасть”, “солідарність”, “розвиток”. Ціннісне значення має і проголошення екуменізму з метою досягнення повної єдності всіх християн.

У папських енцикліках “*Laborem exerceans*” – “Займаючись працею” (1981) з позицій персоналізму і феноменалізму вирішується проблема феномену людської праці, утвердження гідності трудової людини, її невід’ємних прав як суб’єкта праці. Сучасний категоріальний апарат “теології праці” наповнює християнську аксіологію новими цінностями “вільної праці”, “співучасті”. “*Sollicitudo rei socialis*” – “Турбота про соціальну дійсність” (1987) містить аналіз стану і тенденцій розвитку людської цивілізації, опрацювання нових категорій соціального вчення церкви – “розвиток” і “надрозвиток” – в умовах глобалізації.

У працях католицьких теологів простежується чітка лінія на “гуманізацію” соціально-етичної доктрини з метою більш адекватної взаємодії з суспільством. Католицька церква систематично здійснює оновлення своєї соціальної доктрини і ціннісної парадигми. Вона все більше оперує соціальними оцінками, практичними висновками і пропозиціями. В ній присутні соціальні цінності співучасті, спільного блага, гідності людини, пріоритетності особистості в суспільстві.

У православ’ї також спостерігається зростання уваги до соціальних питань суспільства. Так, розробляється богословське вчення церкви про участь віруючих у справах “світу”, висувається концепція “соціального служіння”. На Помісному Соборі 1971 р. Патріарх Московський і всієї Русі Пімен підняв актуальні для церкви питання суспільної діяльності, боротьби за мир. На Помісному Соборі 1988 р. розроблено концепцію діяльності церкви в умовах оновлення суспільства і сучасного світу, а відтак відзначені миротворчі зусилля церкви у

вирішенні конфліктних проблем сучасності і наголошено на актуальності екуменізму. Російська Православна церква у 2000 році прийняла “Основи соціальної концепції”, центральне місце в якій посіли проблеми взаємовідносин держави і церкви, політики і церкви, нації і церкви. Ці рішення опирались на духовно-культурні і релігійні традиції російського православ’я. Щоправда, проблеми праці, власності, особи і суспільства не отримали належного опрацювання.

У творчості українських християнських богословів, зокрема митрополитів Андрія Шептицького та Іларіона Огієнка християнські цінності отримали соціальне озвучення, так як були орієнтиром національно-державних спрямувань, а церква виконувала функцію порятунку українського народу, його духовного відродження. Митрополит І. Огієнко рішуче застерігав від неприпустимості недотримання норм християнської етики у вирішенні національних проблем, оскільки це неминуче призвело б до руйнації всяких моральних засад [2]. Лише визнання й узгодження суспільної діяльності з принципами християнської моралі веде до порятунку особистості, нації й людства. Так само О. Атаназій Т. Великий підкреслював, що “релігія і Церква – основні рушії української історії” [1, с. 150]. Він вбачав вирішальну місію християнства в започаткуванні українського історичного та культурного процесу, формуванні “руської землі”, гуманізації суспільних та міжнародних відносин. Сучасні християнські філософи І.Музичка, С.Ярмусь, І.Шевців, представники української діаспори продовжують цю традицію. У центрі їх міркувань про ціннісні орієнтації знаходиться духовність українського народу, його історія в взаємозв’язку з релігійним рухом, а також практичні питання життя людини з погляду християнського вчення і євангельських істин.

У цілому, християнська ціннісна система, впливаючи на соціальні процеси, сама залежить від змін, які відбуваються в

суспільстві. Соціально-етичні доктрини всіх течій християнства в процесі свого розвитку відображали проблеми суспільства і людини в залежності від політичної, ідеологічної ролі і соціальних функцій, які вони виконували і продовжують виконувати в конкретному суспільно-історичному контексті.

Використана література

1. Атаназій Т.Великий. Релігія і Церква – основні рушії української історії // Зустрічі. – 1990. – №5-6. – С.150-167.

2. Огієнко І. Українська культура. – К., 1918. – 274с.
3. Maritain G. L'Homme et l'Etat.- Paris, 1953.- 77р.

Summary

Anatol Gluchak, Ann Pirog

THE SOCIAL CHRISTIAN VALUES

The article is devoted to a problem of social values in Christianity, finding out of the social contents in the modern Christian values doctrine.